

ISSN 2616-6895

ВЕСТНИК
ЕВРАЗИЙСКОГО
НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN
of the
L.N. GUMILYOV
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы

Серия ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ

PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series

1(122)/2018

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы
п.ғ.д., проф.
А.А. Молдажанова (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (педагогика) **Г.Ж. Менлибекова**, п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (психология) **А.Р. Ерментәева**, п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (социология) **Н.О. Байғабылов**, PhD (Қазақстан)

Редакция алқасы

Иванова Г.П.	п.ғ.д. (Ресей)
Исламова З.М.	п.ғ.к., доцент (Ресей)
Кажғалиева А.	докторант (Қазақстан)
Калдыбаева О.В.	PhD (Қазақстан)
Колева И.	Докт. (Болгария)
Сейтқазы П.Б.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Сунарчина М.М.	э.ғ.д., проф. (Ресей)
Толубекова Р.К.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Уразбаева Г.Т.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хан Н.Н.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хаяти Тюфекчиоглу	э.ғ.д., проф. (Түркия)
Шайхисламов Р.Б.	э.ғ.д., проф. (Ресей)
Шалынбаева Қ.Қ.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сәтпаев к-сі, 2, 408 б.
Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген
Д.С. Байтлесова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы.
Педагогика. Психология. Әлеуметтану сериясы

Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігімен тіркелген.
27.03.18 ж. № 17001-Ж -тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 55 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31432)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Главный редактор
д.п.н., проф.
А.А. Молдажанова (Казахстан)

Зам. главного редактора (педагогика)

Г.Ж. Менлибекова, д.п.н., проф.
(Казахстан)

Зам. главного редактора (психология)

А.Р. Ерментаева, д.п.н., проф. (Казахстан)

Зам. главного редактора (социология)

Н.О. Байгабылов, PhD (Казахстан)

Редакционная коллегия

Иванова Г.П.

д.п.н. (Россия)

Исламова З.М.

к.п.н., доцент (Россия)

Кажгалиева А.

докторант (Казахстан)

Калдыбаева О.В.

PhD (Казахстан)

Колева И.

Докт. (Болгария)

Сейтказы П.Б.

д.п.н., проф. (Казахстан)

Сунарчина М.М.

д.с.н., проф. (Россия)

Толеубекова Р.К.

д.п.н., проф. (Казахстан)

Уразбаева Г.Т.

д.п.н., проф. (Казахстан)

Хан Н.Н.

д.п.н., проф. (Казахстан)

Хаяти Тюфекчиоглу

д.с.н., проф. (Турция)

Шайхисламов Р.Б.

д.с.н., проф. (Россия)

Шалгынбаева К.К.

д.п.н., проф. (Казахстан)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 408

Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31432)

E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Ответственный секретарь, компьютерная верстка

Д.С. Байтлесова

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева.

Серия: Педагогика. Психология. Социология.

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрировано Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан. Регистрационный номер 17001-Ж от 27.03.18.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 55 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31-432)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Editor-in-Chief

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.

A.A. Moldazhanova (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief (pedagogy)

G.Zh.Menlibekova, Doctor of Pedagogical Sciences,
Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief (psychology)

A.R. Yermentayeva, Doctor of Psychological
Sciences, Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief (sociology)

N.O. Baigabylov, PhD in Sociology (Kazakhstan)

Editorial board

Hayati Tufekcioglu

Doctor of Sociology, Prof. (Turkey)

Islamova Z.M.

Can. of Pedagogical. Sciences,

Assoc.Prof (Russia)

Ivanova G.P.

Doctor of Pedagogical Sciences (Russia)

Kazhgaliyeva A.

Doctoral Candidate (Kazakhstan)

Kaldybayeva O.V.

PhD (Kazakhstan)

Khan N.N.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Koleva I.

Dr. (Bulgaria)

Seytkazy P.B.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Shaikhislamov R.B.

Doctor of Sociology, Prof. (Russia)

Shalgynbayeva K.K.

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Sunarchina M.M.

Doctor of Sociology, Prof. (Russia)

Toleubekova R.K.

Doctor of Pedagogical Sciences, prof.(Kazakhstan)

Urazbayeva G.T.

Doctor of Pedagogical Sciences, prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008

Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31432)

E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Responsible secretary, computer layout:

D.S. Baytlessova

Bulletin of the L.N.Gumilyov Eurasian National University

Pedagogy.Psychology.SociologySeries

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by the Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration number 17001-Ж from 27.03.18

Periodicity: 4 times a year

Circulation: 55 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31-432)

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Абибулаева А.Б., Ниязбекова А.М. Әлеуметтік педагогтарды кәсіби іс-әрекетке бейімдеу мәселелерінің замануи жағдайы.....	11
Абдулова Г. К., Криволапова М. О., Мещанова А. Г. Назарбаев Зияткерлік мектептері оқушыларының сабақтан тыс жобалық жұмысының мәселелері.....	18
Абильдина С.Қ., Копбалина К.Б. Бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік білігін қалыптастыру.....	28
Аканова Р.А., Умбетова Ж.С., Сыздыкова А.М. Студенттердің кәсіби дайындығын қалыптасуындағы оқыту тәжірибесінің рөлі.....	33
Амирова А.С., Агранович Е.Н. Тайм-менеджмент теориясының негізі болашақ педагогтардың оқу әрекетін ұйымдастырудың құралы ретінде.....	38
Аргингазинова Г.Б., Хусаинова Г.А. XIX ғасырдың екінші жартысында - XX ғасырдың басындағы Қазақстан діни мұсылман оқу орындарындағы музыкалық компоненттің сұрақтарын қарастыру.....	44
Байбек А.Қ. Құрманғазы атындағы Қазақ Ұлттық консерваториясындағы «Этносольфеджио» курсының құрылу тарихы.....	54
Байжуманова Н.С., Нурмаганбетова М.С., Готтинг В.В., Коржумбаева М.Б. Нәтижеге бағытталған педагогикалық мақсаттарды қою технологиясы.....	63
Байменова Б.С., Жубақова С.С. Инклюзивті білім берудің тарихи-педагогикалық негіздері.....	70
Бейсенбаева Б.А., Копжасарова У.И. Үш тілді білім беру жүйесінде тілдік емес мамандықтар бойынша мұғалімдерді лингвистикалық дайындаудың мәні мен мазмұны жайында.....	76
Ботабаева А.Е., ТойккоТ., Уйсимбаев Е.К. Финляндияның әлеуметтік жұмысындағы басым бағыттар.....	85
Галиев Т.Т., Ибраева К.Ж., Бекбаева Ж.С. Сыни ойлау: зерттеудің теориялық аспектілері.....	93
Гатауов Т.Т. Қазақстандығы хореографиялық білім берудің даму тенденциялары.....	98
Гауриева М., Мухашова А.Б. Шетел тілін оқыту процессінде аудиовизуалды материалдарды қолдану.....	103
Длиббетова Г.К., Абенова С.У. Экологиялық еріктілік студенттердің санасын жаңғырту тәсілі ретінде.....	110
Жұбақова С.С., Жусупова М.Ж. Университеттің білім беру ортасының жағдайында толеранттылық сезімін дамыту.....	116
Ибадуллаева С.Ж., Раманова Л.Б., Ауезова Н.С., Жусупова Л.А. Биология мамандығы бойынша білім алушылардың көптілді білім беру ортасына бейімделуі	122
Казимова Д.А., Омаров А.М., Көпбалина С.С., Рақымжан А.А. ЖОО-да студенттік орталықтандырылған оқытуды ұйымдастыру.....	128
Калкеева К.Р., Калимжанова Р.Л. Жаңашыл білім беру аясы шарттарындағы әлеуметтік педагогтың сөйлеу мәдениетінің және ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың даму синхрондылығы.....	136
Карманова Ж.А., Белгібаева Г.Қ., Кеңесбекова С.А. Педагогикалық ортада психологиялық комплекстердің пайдалануы.....	143
Касенов Х.Н. Болашақ педагогтарды этикалық-деонтологиялық дайындауда теориялық мәліметтер.....	149
Кендирбекова Ж.Х., Туякова А.Е. Колледждегі девиантты мінез-құлықты жасөспірімдермен әлеуметтік-педагогикалық жұмыс ерекшеліктері.....	155
Кожиков Ж.Ә., Көшкімбаев Қ.Т. Инженерлік графикадағы геометриялық абстракты ұғымдардың мәні мен мағынасын түсіну.....	160

Копжасарова У.И. , Мустафина А.С. CLIL технологиясы «Халықаралық құқық » мамандандығы студенттерінің шетелдік кәсіби коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру құралы ретінде.....	166
Кудышева А.А., Махадиева А.К. Аутизм: себептері мен шешу жолдары.....	178
Майгельдиева Ш.М. , Паридинова Б.Ж. Педагогика және психология ғылымдарының зерттеу әдістері: мәні, түсінігі және түрлері.....	183
Майлыбаева Г.С. Жаратылыстануды оқытуда бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылықтарын қалыптастыру.....	191
Мұқанова Қ.Қ., Алмағамбетова А. А. , Құрманова А.И. Тұлғалық дамуда педагогикалық қарым-қатынастың рөлі.....	196
Рахимжанова Л.Б., Хакимова Т.Х., Спабекова Ж.Х. Мектептегі робототехника элементтерін зерттеу қажеттілігі.....	203
Самуратова Т.К. Білім берудегі жаңа технологияларды қолданудың тиімділігі.....	208
Хан Н.Н., Жампеисова К.К., Колумбаева Ш.Ж. Болашақ маманның бәсекеге қабілеттілігі педагогикалық құбылыс ретінде.....	215
Шкутина Л.А., Мирза Н.В., Санхаева А.Н. Педагогтардың корпоративті құзыреттіліктерін дамыту түрлері мен әдістері	222

ПСИХОЛОГИЯ

Аубакирова Ж.Қ. Студенттік кезеңдегі қарым-қатынасқа психологиялық сипаттама.....	231
Аюпова Г.Т. Жоғары мектеп оқытушыларының кәсіби-тұлғалық типтік сипаттамалары.....	236
Ерментаева А.Р. Профессор Х.Т. Шеръязданованың отандық педагогикалық психологияның дамуына қосқан үлесі.....	242
Карибаева Г.М., Еркен Ә.Е. Студенттердің басқа мемлекеттің әлеуметтік-мәдени ортасына жылдам бейімделуінің алғышарттары.....	247
Каримбаева Б.Ш. «Мен өсіп келемін, бірақ маған кедергі келтіреді» проективті әдістемесін қолдану тәжірибесі.....	254
Қуатова А.С., Урузбаева Г.Т. Некеге әртүрлі деңгейде қанағаттанатын ерлі-зайыптылардың отбасылық өмір туралы әлеуметтік түсініктері.....	262
Салиева А.Ж., Юкутлина А.М. Болашақ педагогтарда когнитивті стильді қалыптастырудың педагогикалық шарттары.....	269

СОЦИОЛОГИЯ

Қурмангожина Г.О. Ақмола облысының тұрақты әлеуметтік-экономикалық даму механизмін бағалау және бағалау.....	276
Сембина Ж.Ж., Салықжанов Р.С. Этникалық стереотиптерді зерттеу ерекшеліктері.....	283
Смағамбет Б.Ж., Тлеспасева А.А. Тарихи-әлеуметтанулық зерттеуде «мәдени жарақат» теориясын қолдану мүмкіндігі.....	289
Б.Ж. Төребеков Қиын өмірлік жағдайлардағы отбасыларға біріктірілген әлеуметтік қызметтерді көрсетудегі ведомстволық өзара көмек.....	296

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Абибулаева А.Б., Ниязбекова А.М. Современное состояние проблемы адаптации социальных педагогов к профессиональной деятельности.....	11
Абдулова Г.К., Криволапова М. О., Мещанова А. Г. Проблемы внеурочной проектной деятельности учащихся НИШ.....	18
Абильдина С.К., Копбалина К.Б. Формирование исследовательских навыков учащихся начальной школы.....	28
Аканова Р.А., Умбетова Ж.С., Сыздыкова А.М. Роль учебной практики в профессиональном становлении студентов.....	33
Амирова А.С., Агранович Е.Н. Теоретические основы тайм-менеджмента как средства организации учебной деятельности будущих педагогов.....	38
Аргингазинова Г.Б., Хусаинова Г.А. К вопросу о музыкальном компоненте обучения в конфессиональных мусульманских учебных заведениях Казахстана во второй половине XIX-начале XX века.....	44
Байбек А.Қ. История создания курса «Этносьольфеджио» для музыкантов народников в Казахской национальной консерватории имени Курмангазы.....	54
Байжуманова Н.С., Нурмаганбетова М.С., Готтинг В.В., Коржумбаева М.Б. Технология постановки педагогических целей, ориентированных на результат.....	63
Байменова Б.С., Жубакова С.С. Историко-педагогические основы инклюзивного образования.....	70
Бейсенбаева Б.А., Копжасарова У.И. О сущности языковой подготовки учителей неязыковых специальностей в условиях трехязычного образования.....	76
Ботабаева А.Е., Тойкко Т., Уйсимбаев Е.К. Приоритетные направления социальной работы в финляндии.....	85
Галиев Т.Т., Ибраева К.Ж., Бекбаева Ж.С. Критическое мышление: теоретические аспекты исследования.....	93
Гатауов Т.Т. Тенденции развития казахстанского хореографического образования	98
Гауриева М., Мухашова А.Б. Использование аудиовизуальных материалов в процессе обучения иностранному языку.....	103
Длимбетова Г.К., Абенова С.У. Экологиялық еріктілік студенттердің санасын жаңғырту тәсілі ретінде.....	110
Жубакова С.С., Жусупова М.Ж. Развитие толерантного сознания в условиях образовательной среды вуза.....	116
Ибадуллаева С.Ж., Раманова Л.Б., Ауезова Н.С., Жусупова Л.А. Адаптация обучающихся по специальности биология к полиязычной образовательной среде.....	122
Казимова Д.А., Омаров А.М., Көпбалина С.С., Рақымжан А.А. Организация студентоцентрированного обучения в вузе.....	128
Калкеева К.Р.¹, Калимжанова Р.Л.² Синхронность развития речевой культуры социального педагога и информационно-коммуникационных технологий в условиях ноосферного образования.....	136
Карманова Ж.А., Белгібаева Г.Қ., Кеңесбекова С.А. Проявление психологического комплекса в педагогической среде	143
Касенов Х.Н. Теоретические предпосылки этико-деонтологической подготовки будущих педагогов.....	149
Кендирбекова Ж.Х., Туякова А.Е. Особенности работы социального педагога с подростками девиантного поведения в колледже.....	155

and pedagogy, Karaganda state technical University, Boulevard In The World 56/1, Karaganda, Kazakhstan.
Gotting V.V. – candidate of pedagogical Sciences, associate Professor of the chair of professional education and pedagogy, Karaganda state technical University, Boulevard In The World 56/1, Karaganda, Kazakhstan.
Korzumbaeva M.B. – candidate of pedagogical Sciences, associate Professor of the chair of professional education and pedagogy, Karaganda state technical University, Boulevard In The World 56/1, Karaganda, Kazakhstan.

МРНТИ 378.148

Б.С. Байменова, С.С. Жубакова

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: *Botagoz.baymenova@mail.ru*)

Инклюзивті білім берудің тарихи-педагогикалық негіздері

Аннотация. Инклюзивті білім берудің тарихи-педагогикалық негіздеріне хронологиялық талдау жасау арқылы мынандай міндеттер шешілді: бұл процестің шетелде және біздің елімізде кезең-кезеңмен іске асырылғандығы туралы мәлімет алынды, халықаралық нормативтік құжаттарға анализ жасау барысында аталған проблеманың мемлекеттік деңгейде қолдау көрсетілгендігі туралы айқындалды.

Сонымен қатар инклюзивті білім берудің даму және қалыптасу тарихына тоқтала отырып, әр кезеңнің өзіндік ерекшеліктеріне талдау жасалған. Жинақталған мәліметтер мен деректерді сұрыптау барысында статистикалық, анализ және синтез т.б әдістер қолданылған. Интеграцияның хронологиялық даму тенденциясына тоқталу арқылы бұл реформаның шет елде және біздің елімізде әртүрлі қарама-қайшылықтармен іске асырылғандығына, нормативтік құжаттармен дәлелденгендігіне, еліміздің жаңа бағытында пайда болған ықпалдастырудың мета жүйесі екендігіне талдау жасалған.

Түйін сөздер. Инклюзивті білім беру, инклюзивті оқыту, мүмкіндігі шектеулі балалар, сегрегация, нормалау, интеграция.

Кіріспе. Әлемнің алдыңғы қатарлы елдерінің интеграциялық даму тәжірибесіне сүйенетін болсақ, мүмкіндігі шектеулі балаларды сапалы біліммен қамту өзекті мәселенің біріне айналғандығына көз жеткіземіз.

Біздің еліміздің білім беру жүйесінде де бұл мәселе тұңғыш рет мемлекеттік деңгейде көтеріліп, ҚР білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған бағдарламасында инклюзивті білім беру жүйесін дамыту жан-жақты қарастырылған. Республикамыздың көптеген мектептерінде 2004 жылдан бастап зерттеулер жүргізілген болатын.

Біздің елімізде тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдарда басқа мемлекеттердегідей, психологиялық күйзелістің әсерінен, жүйке ауруларының көбеюінен, әр түрлі әлеуметтік, экологиялық, экономикалық факторлардың ықпалынан пайда болған ерекше қамқорлықты қажет ететін балалардың саны жылдан жылға өсуде.

Бүгінгі статистикалық мәліметтердің нәтижесіне сүйене отырып, талдау жасайтын болсақ, психологиялық, физиологиялық, коррекциялық, ауытқушылықтары бар балалардың саны 175 мыңға жетеді. Бұл мәселені қазіргі әлеуметтік социумдағы жағдаймен салыстыратын болсақ, осы категориядағы балалар үлкен дағдарысты бастарынан өткізуде, себебі олардың құндылық бағдары мен қоғамның арасындағы қарама-қайшылық анық көрінеді. Сондықтан да бұл проблема бүгінгі таңда өзекті болып табылады.

Инклюзивті білім берудің тарихи-педагогикалық негіздерін айқындау үшін ретроспективтік-тарихи талдаудың қажеттілігі туындайды. Осы талдау нәтижесінде мынандай міндеттер шешімін тапты: инклюзивті білім берудің даму тенденциясы айқындалып, мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік қолдау мәселесінің бағыттары мен әлемдік

үлгілері ажыратылды. Осы міндеттерді шешу барысында инклюзивті білім берудің тарихи-педагогикалық аспектісі негізге алынды.

Адамзаттың көпжылдық даму тарихына бағдарлайтын болсақ, қоғамның өзгеруіне орай ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларға деген көзқарас әртүрлі болды. Бас тарту, жақтырмаудан жанашырлық пен шыдамдылыққа дейін өзгеріп отырған. Ерте заманда денсаулық мүмкіндігі шектеулі адамдарға қатысты көзқарастарды ғалым И. Оралканова өзінің ғылыми еңбегінде бірнеше кезеңдерге бөліп жүйелеген. Олар:

Бірінші кезең – «Адам тәріздес» ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдармен қарым-қатынастардың дамуындағы бұл кезең ежелгі Спарта жайындағы аңыздардан бастау алады. Аңыздарға көз жүгіртетін болсақ, бұл кезде адамның физикалық мінсіздігі жоғары бағаланған, ежелгі тарихшы Плутархтың айтқандарына назар аударсақ, әлсіз балаларды *қоғамға қажетсізсіз адам ретінде санап*, құздан лақтыратын болған [1]. Ерекше қамқорлықты қажет ететін бар балаларды қоғамнан алшақтату дәстүрі Ежелгі Грек және Ежелгі Рим елдерінде бірнеше жылдар бойы сақталып келген.

Философ Сенеканың тұжырымдамасында: «Өмірге әлсіз және сиқымсыз келген балаларды суға батырамыз, ұсқынсыздарды өлтіреміз. Біз мұны ашу мен ызадан жасамаймыз, сау нәрседен жарамсызды бөлектетуді жөн санайтын сананың ережелерін басшылыққа аламыз» - деген болатын [1].

Екінші кезең – ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдарға қатысты қарым-қатынастар эволюциясы бастамасының көрсеткіші ретінде, қоғам мұндай адамдарды жоюдан бас тарта бастады, алайда оларға қатысты жақтырмайтын кейіпті сақтады. Аталған екі кезеңде патшалар және биліктің өзге де өкілдері ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдарға көңіл бөлді, қоғамдағы жағымсыз жағдайлар тұлғаға қатысты қызығушылықпен емес, мысқыл мен агрессия кейпінде болды.

Үшінші кезең – қоғамда діни бағыттың пайда болуымен байланысты. Бұл кезеңде қоғамнан аластатылған ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдарға мейірімді қараудың озық үлгісін бірінші болып шіркеу қызметкерлері көрсетті. Тағдырдың қатаң сынағына түскен жандар үшін шіркеулердің жандарынан баспаналар ашылып, емханалық көмек ұсыныла бастады.

Төртінші кезең – ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларға *медициналық қызығушылықтың пайда болуымен байланысты*.

Қоғамның ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларға қарым-қатынасы көптеген факторларға: елдің даму құрылысына, осы балаларға

қатысты мемлекеттің саясатына, әлеуметтік қолдау бағытындағы заңнамалардың мазмұнына, ғылымның жағдайына, сондай-ақ нақты қоғамның мәдени және діни ерекшеліктеріне тәуелді болады.

Философиялық діни түсініктер мен идеяларды жүйелей отырып, адамның бойындағы ауытқушылықты күнәға бату, тәртіпке бағынбауға берілген жаза деп қарастырған.

Діннің тұжырымдауы бойынша, ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдарға бастарына сайтан қонған деп санаса, қарапайым халық олардың бұл көзқарасына келіспей, бұндай адамдарға аяушылық танытып, көмектесуге тырысқан. Ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдарға жақсылық жасау, көмектесу гумандық іс-әрекет болып табылған, бұл адамгершіліктің кредосы ретінде сақталған. Қоғамның әр формациясының өзгеруіне байланысты ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдарға деген ізгі көзқарас дамып отырған.

Қоғам мүшелерінің діни мәдениетсіздікпен күресуінің нәтижесінде қайта өркендеу дәуірінде ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдарға қатысты көзқарас өзгере бастайды. Адамға деген сүйіспеншілік сарындар пайда болады. Бұл жылдары діни сананың орнына адамды емдеу, денсаулығын нығайту сияқты медициналық бағыт қалыптаса бастайды. Осы бағытта жазылған әдістемелік құралға сүйене отырып, талдайтын болсақ, бұл қоғамдық

формацияда дәрігерлердің рөлі өзгереді [2]. Осы кезеңде жарық көрген ғалымдардың ғылыми трактаттарында ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды қоғамдық жағдайға бейімдеудің алғашқы қадамдары жасала бастайды.

Тарихқа назар аударатын болсақ, ежелгі Спартада ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды қоғамнан аластатып қана қоймай, оларды өмірден айыру үшін әртүрлі әрекеттер жасаған. Тарихшы Гераклит өзінің еңбектерінде адам өмірінің азабы туралы айта келе, адам өмірінің мақсаты – азаптан құтылуға ұмтылу деген болатын.

Ежелгі грек философы Платонның тұжырымдамасы бойынша, ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды әлеуметтендіру күрделі мәселе, қоғам тарапынан көптеген қарама-қайшылыққа толы процесс.

Аристотель өз еңбектерінде ауытқушылықтардың пайда болу себебін түсіндіре келе, оны емдеу жолдарын ұсынады. Оның «алтын орта» деген еңбегінде денсаулықты сақтаудың негізгі талаптары айтылады. Адамдардың тұратын жері, неке қию уақыты, бала туудың тиімді жасы, балаларды тамақтандыру мен дамытуға байланысты ұсыныстар берді [2].

Дидро, Жан-Жак Руссо қарапайым шаруаларға, мүгедектер мен ауру адамдарға әлеуметтік қолдау қажет екендігін баса айтқан болатын. Гуманист ағартушылардың идеяларында ерекше қамқорлықты қажет ететін балалар мемлекеттің қамқорлығына зәру екендігі, әлеуметтік қолдау көрсету қажеттілігі назардан тыс қалмайды.

Ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларға жаңа позитивті көзқарасты қалыптастырған француз дәрігерлері Ф. Пиннель мен Ж. Эскироль болатын. Осындай категориядағы балаларға жасаған тәжірибелерінің нәтижесінде педагогиканың бір саласы емдік педагогика пайда болды.

Ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларға деген әлеуметтік қатынас қоғамда біртіндеп өзгере бастады. Әлеуметтік қолдаумен қатар медициналық көмек дами түсті.

Осы кезеңде Швецияда ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды қорғауға қатысты үлкен қозғалыс басталды. Денсаулықты қорғаумен айналысқан Дат қызметкері Н. Бенк-Миккельсон және Ассоциация директоры Б. Нирье «нормалау» түсінігін ендірген болатын. Нормалау қағидасының тұжырымдамасында ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды оқуға, жұмыс істеуге, сондай-ақ өмірдің қалыптыға жақын жағдайына толық құқығы бар екендігі туралы баса айтылды. Ондағы ережелер осыған негіз болды [3]. Нормалау тұжырымдамасы медициналық үлгінің негізінде жасалған алғышарт болып саналды. Нормалау тұжырымдамасының негізгі ережелеріне келетін болсақ:

1) ерекше қамқорлықты қажет ететін баланың қажеттіліктері барлық балалардың қажеттіліктерімен бірдей, олардың ең бастысы – махаббат пен оның дамуын ынталандыратын жағдайды қажетсінуі қажет;

2) ерекше қамқорлықты қажет ететін бала, ең бірінші кезекте ол бала, яғни ол қалыпты балаға қарағанда жақсы жағдайда өмір сүруге міндетті;

3) ең басты бала үшін отбасы, жергілікті үкіметтің әлеуметтік көмегі қажет;

4) бала дамуының бұзылуы қаншалықты ауыр болғанымен, оған оқуға, өз мүмкіндігін жетілдіруге жағдайлар жасалуы қажет.

Нормалау тұжырымдамасы бойынша бала міндетті түрде қоғамдық ережелерге сәйкес мәдениет нормасының ережелеріне сәйкес, оқуы және тәрбиеленуі қажет.

Ұлыбританияда осындай категориядағы тұлғалардың одағы (UPIAS) құрылған болатын, ол ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды сегрегациялауға қарсы тұруға бағытталған. Осы одақтың мүшелері ерекше қамқорлықты қажет ететін балалардың құқығы туралы жаңа ойлар қалыптастырып, қоғамның санасын өзгертуге тырысты. Қоғамдағы қарама-қайшылықтарды айтуға тырысты. Ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдарға қолайлы өмір сүруіне мүмкіндік бермейтіндігін баса айтты. Осы тұжырымдама ары қарай әлеуметтік сұранысты қанағаттандыра отырып, өз дамуын жалғастырды.

Американдық ғалым И. Дено осыған ұқсас «Каскад» тұжырымдамасын ұсынады. Бұл тұжырымдамада ерекше қамқорлықты қажет ететінбаланы жалпы іс-шараға қатыстыра отырып, тәрбиелеу процесі ұсынылды (mainstream). Ол балаларға өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретіндігі туралы баса айтылды.

АҚШ-да ерекше қамқорлықты қажет ететінбалаларды оқыту туралы заңқабылданған болатын. Бұл заңның негізінде интеграциялау үлгісін енгізу қажет екендігі көпшілікпен бірге талқыланды. Бұл заң мелекеттік мектептерде ерекше қамқорлықты қажет ететінбалалардың федералдық бюджет есебінен ақысыз білім алу құқығын қамтамасыз етті.

Ерекше қамқорлықты қажет ететінбалаларды қалыпты балалармен кіріктіріп оқыту процесі Джомтьене (Таиландта) басталған болатын. Осы мәселеге байланысты дүниежүзінің мемлекет басшылары қатысқан Бүкіләлемдік конференция өткізілді. Конференцияда көтерілген негізгі міндеттердің бірі адамдардың физиологиялық ерекшеліктеріне, психологиялық мүмкіндіктеріне, этникалық дамуына назар аудармайықпалдастырудың жаңа технологиялары менәдістерін, әлемдік тәжірибеге енгізудің тиімді жолдарын ұсыну болды.

Интеграциялаудың компоненттерін терең зерттеген ғалымдардың бірі Ярская-Смирнованың еңбектеріне талдау жасайтын болсақ, жаңа реформаны қабылдап, оны жүзеге асыруға статистикалық мәлімет бойынша, ата-ананың 70% қарсы болды немесе мүлде түсінбеді. Себебі ата-аналар өздерінің бойларында қалыптасқан әлеуметтік барьермен, отбасылық стереотиптермен күресе алмайды, сондықтан да олардың көзқарастарында ескі сарын байқалады.

Интеграциялау реформасының жалғасуына Біріккен Ұлттар Ұйымының басшылығымен шығарылған Саламанка декларациясы мен сол кезеңде үлкен мәртебеге ие болған халықаралық құжаттардың жарық көруі бұл мәселенің әрі қарай жандануына серпін болды. Осы конференциядан кейін бұл идея үкімет тарапынан қабылданған нормативтік құжаттарға сәйкес жандана түсті.

Саламанка декларациясына сәйкес, интеграциялаудың сегіз қағидасы бекітілді. Соған орай:

- 1) Адамның мүмкіндігі оның қабілеті арқылы көрінеді және өзінің құндылығымен анықталады;
- 2) Жеке тұлға психологиялық жағдайды қабылдауға мүмкіндігі бар;
3. Адам қоғамда бейімделуге, әлеуметтенуге байланысты әрекет етуге міндетті;
- 4) Жеке тұлға мен табиғат гармонияда өмір сүреді;
- 5) Шынайы білім ғана биік мүмкіндіктерге жетуге жағдай жасайды;
- 6) Адамдар социумда өмір сүре отырып, қоршаған объективті шындықпен қарым-қатынас жасайды;
- 7) Оқушының мақсаты жетістікке жету, бірақ осы жолда аянбай еңбек ету қажет;
- 8) Адамның функционалдық сауаттылығы мен ақпараттық мәдениеттілігі маңызды [4].

Тарихи кезеңдерді түйіндейтін болсақ, әрбір кезеңнің өзінің белгілі бір үлгісі бар. Мысалы: «Сырқат адам» үлгісін талдайтын болсақ, бұл үлгіде ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдар сырқат адам ретінде бейнеленеді. Бұл бағытта дәрігерлердің орны ерекше.

Үкімет ерекше қамқорлықты қажет ететінбаланы сырқат адам деп қабылдағандықтан, оларға тек медициналық көмек беріледі де, оқыту процесі санадан тысқары қалып отырады. Қоғам дами келе, бұл модель адамның мүмкіндіктерін шектейтін ауытқушылықтың пайда болу себептерін анықтауға және оны емдеуге мүмкіндік береді. Сөйтіп біртіндеп ғылыми зерттеу бағыты жандана түседі.

Келесі модельдің бір түрі «Қоғамға қауіп төндіретін» ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдардың кейбір түрлеріне байланысты пайда болған. Қоғам өзін «қауіп-қатерден» сақтау үшін әлеуметтік ортадан алшақ орналасқан, қатаң тәртіпке негізделген жабық

мекемелер мен интернаттар аша бастайды. Бұндай қатаң жағдайда тұтас педагогикалық процесс жеткіліксіз деңгейде болады.

Келесі модельдің түрі «Аяушылық білдіру» адамның жеке дамуына мүмкіндік бермейді. Модельдің ішкі мазмұны ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдардың іштей дамымай, психологиялық өлшем бойынша адам санасының бала жасында қалып қоюы. Өмір бойы балалық жаста калатын адамдарға тән құбылыс.

Келесі «Дамыту» моделі ерекше қамқорлықты қажет ететін балалардың дамуы мен қалыптасуы. Бұл модель бойынша қоғам ерекше қамқорлықты қажет ететін балалардың толыққанды әлеуметтенуіне жауапты; қоғам мұндай балаларға әлеуметтенумен қамтамасыз етуге жауапты.

Бұл модельдің бағытына сәйкес ерекше қамқорлықты қажет ететін балалар қалыпты жағдайдағы балалар сияқты барлық құқықтарға ие, атап айтсақ, өзінің тұрғылықты жерінде өмір сүруге, оқуға, өз еркімен достарды таңдауға.

Ерекше қамқорлықты қажет ететін адамдарды сауықтыру мақсатында әртүрлі медициналық клиникалар ашылды. Ауытқушылықтың анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктерін зерттеп, оның себебін анықтап, емдеу жолдарын ұсынған ғалымдардың бірі Б. Морель, Э. Крепелин, А. Берштейн, Г. Трошин. Психологиялық- педагогикалық тұрғыда зерттеулер жүргізген Ж. Филипп, П. Бонкур, Т. Симон, А. Бинэ Э. Крепелин алғаш рет ғылыми зерттеу бағытына «олигофрения» деген ұғымды енгізген болатын.

Осындай күрделі бағытта жаңалық ашу мәселесі дами түсті. Шетелде ерекше қамқорлықты қажет ететін балалардың қабілеттерін дамытуға арналған әртүрлі бағыттағы нормативті құжаттар пайда болды. Ерекше қамқорлықты қажет ететін балалардың ата-аналарына кеңес беру барысында бірқатар басылымдар жарық көрді. Олар отбасылық, әлеуметтік көмектерді ұйымдастыру мәселесін насихаттап, жеткізіп отырды.

Ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларға арналған мемлекеттік, муниципалдық мектептер ашылып, мемлекет тарапынан бюджеттік қаржыландыруға ие болды.

ЖОО мамандарды дайындау мақсатында Ресей Білім министрлігінің ұжымы 1996 жылдан бастап оқу жоспарларына «Арнайы педагогика» және «Ерекше қамқорлықты қажет ететін балалар психологиясының ерекшеліктері» атты оқу пәндерін енгізу туралы шешім қабылдады. 2001 жылдан бастап, ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды қамқорлап оқыту мәселесі алға қойылып, оларды бірлесіп оқыту туралы Концепциясы қабылданған болатын.

БҰҰ Бас Ассамблеясының басшылығымен 2006 жылы ерекше қамқорлықты қажет ететін балалардың құқықтары туралы Конвенция қабылданған болатын. Бұған инклюзивті оқытуға бағытталған бірнеше талаптар енгізілді. Бұл құжаттарда мынандай қағидалар ескерілді. Ғ.Абаева өзінің арнайы педагогика еңбегінде ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларға қойылатын бірнеше талаптардың жүйесін жасады: - оқуға деген сұраныстарын қанағаттандыру (widening participation); - мейнстриминг (mainstreaming) – мүгедек оқушылардың құрдастарымен түрлі мейрамдар, сауық бағдарламалары кезінде араласуы; - ықпалдастық (integration) – ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды бейімделмеген, жалпы өзгермейтін жаңа реформаға сай келтіру; - инклюзия, яғни кірістіру (inclusion) барлық балалардың талаптары мен қажеттіліктеріне байланысты тұтас педагогикалық процесті қайта құру [5].

Дамыған елдердің тәжірибесіне назар аударсақ, интеграция ұғымы кірістіру ұғымымен, ерекше қамқорлықты қажет ететін балалар ұғымы білім алуда айрықша қажеттіліктері бар оқушылар ұғымымен алмастырылғандығына көз жеткіземіз.

Интеграциялау бағыты оқыту мазмұнының жаңару, әртүрлі коммуникативті құралдарды, жаңа инновациялық технологияларды қолдану сияқты мәселелерді қанағаттандыруға бағытталған.

2008 жылдан бастап эксперимент ретінде жаңа реформа бірқатар оқу орындарының оқыту мазмұнына ене бастады. Оқу стандарттары мен бағдарламалары осыған сәйкес жасалып, оқу орындарына таратылды. Мәскеу тәжірибесіне сүйенетін болсақ, инклюзивті оқыту бағдарламасы бойынша 47 мектеп іске қосылған.

Қорыта айтқанда заңнамалық негіз бойынша әлеуметтік қолдау тарапынан мемлекетте бірқатар кемшіліктер бар. Бүгінге дейін ерекше қамқорлықты қажет ететін балаларды ерте кезден анықтау жүйесі орынға қойылмаған, оларды ерте кезден түзету мекемелері жұмыс жасамайды.

Бүгінгі күні қажеттіліктері айрықша балалардың тең жартысы арнайы сыныптарда білім алады. Ерекше қамқорлықты қажет ететін балалар көмек алу үшін арнайы тіркеуде болуы қажет.

Тіркеуге ата-ана ғана рұқсат ете алады және ол бір жылға ғана жүргізіледі, мерзімі өткен соң сол мекеменің басшысымен келісе отырып, арнайы көмекті ұзартуға немесе тоқтатуға болады. Статистикалық мәліметтерге сүйенетін болсақ, мемлекеттік арнайы мектептердің санын қысқартқан сайын осындай бағытта оқытатын мектептердің саны көбеюде.

Әдебиеттер тізімі

1. Оралханова И. Формирование готовности учителей начальных классов к работе в условиях инклюзивного образования: док. дисс. – Алматы, 2014. – 163с.
2. Малофеев Н.Н. Специальное образование в России и за рубежом: -М.: «Баспасарайы», 1996. – 182 с.
3. Nirje B. The Normalization Principle and Its Human Management Implications // The International Social Role Valorization Journal. 1994. Vol. 1. № 2. -P. 19-23.
4. Денсаулық мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу қажеттігі бағытындағы саясат пен практикалық іс-әрекет қағидалары туралы қабылданған Саламанка декларациясы. Испания, 1994.
5. Абаева Ф.А. Арнайы педагогика және психология негіздері. Алматы: MedetGroup, 2014. -168б.

Б.С. Байменова, С.С. Жубакова

*Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
(E-mail: Botagoz.baymenova@mail.ru)*

Историко-педагогические основы инклюзивного образования

Аннотация. В статье представлен аналитический обзор истории становления и развития идей инклюзивного образования детей с ограниченными возможностями здоровья в странах Европы и США, анализируется влияние социально-политических явлений на рассматриваемый процесс.

Ключевые слова. инклюзия, инклюзивное образование, дети с ограниченными возможностями здоровья, сегрегация, нормализация, интеграция.

B. Baimenova, S. Zhubakova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

The historical and pedagogical foundations of inclusive education

Abstract. The article presents an analytical review of the history of the formation and development of ideas for inclusive education of children with disabilities in Europe and the United States, and analyzes the impact of socio-political phenomena on the process under consideration.

Key words. inclusion, inclusive education, children with disabilities, segregation, normalization, integration.

References

1. Oralhanova I. Formirovanie gotovnosti uchitelej nachal'nyh klassov k rabote v usloviyah inklyuzivnogo obrazovaniya analize [Formation of readiness of primary school teachers to work in conditions of inclusive education] (Almatyi, 2014, pp. 16-19).
2. Malofeev N.N. Special'noe obrazovanie v Rossii i za rubezhom [Special education in Russia and abroad] Moscow, 1996, pp. 49-58.
3. Nirje B. The Normalization Principle and Its Human Management Implications [The International Social Role Valorization Journal] 1(2), 19-23, (1994)
4. Salamanskaya deklaraciya o principah, politike i prakticheskoy deyatel'nosti v sfere obrazovaniya lic s osobymi potrebnostyami [Salamanca Declaration on Principles, Policies and Practical Activities in the Education of Persons with Special Needs] Испания, 1994.
5. Abaeva G.A. Osnovy special'noj pedagogiki i psihologii [Fundamentals of special pedagogy and psychology] Almatyi, 2014, pp. 168

Сведения об авторах:

Байменова Б.С. – Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану кафедрасының доценті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Мұнайтпасов көш. 6, Астана, Қазақстан.

Жубакова С.С. – Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану кафедрасының доценті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Мұнайтпасов көш. 6, Астана, Қазақстан.

B. Baimenova – Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Self-Knowledge of the Eurasian National University named after LN Gumilyov, ul. Mнайtпасова 6, Astana, Kazakhstan.

S.Zhubakova - Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Self-Knowledge of the Eurasian National University named after LN Gumilyov, ul. Mнайtпасова 6, Astana, Kazakhstan.

МРНТИ 16.31.51

Б.А. Бейсенбаева, У.И. Копжасарова

Карагандинский государственный университет им. Е.А. Букетова, Караганда, Казахстан
(E-mail: ¹aizhanovna1958@mail.ru, ²umit-55-hope@mail.ru)

О сущности языковой подготовки учителей неязыковых специальностей в условиях трехязычного образования

Аннотация. В статье дается анализ методической литературы, позволивший раскрыть тенденции развития высшего профессионального образования. На основе анализа выявляются теоретические предпосылки исследования: определяется сущность лингвистической подготовки учителей неязыковых специальностей. Во введении обосновывается актуальность выбранной темы и новизна исследования, определяется его основная цель и конкретные задачи, аргументируется теоретическая значимость и практическая ценность работы, обозначается материал и методы исследования. Актуальность исследования определяется возросшей в современных условиях значимостью иноязычной компетенции в профессиональной деятельности и низким уровнем ее формирования у будущих специалистов не языковых дисциплин в процессе обучения в вузе. Особую актуальность приобретает профессионально-ориентированный подход к обучению иностранного языка на неязыковых факультетах вузов, который предусматривает формирование у студентов способности иноязычного общения в конкретных профессиональных, деловых, научных сферах.

Авторы считают, что предложенные основные пути лингвистической подготовки будущих учителей неязыковых специальностей позволяют преподавательскому составу решать вопросы повышения эффективности формирования у студентов профессионально-ориентированных иноязычных коммуникативных умений и навыков.

Ключевые слова. трехязычное образование, языковая подготовка, неязыковые специальности, профессионально-ориентированный подход, иноязычное образование, иноязычная коммуникативная компетентность